

Spis treści

Przedmowa 5

Rozdział I

Zdarzenia 19

„To są jedynie wydarzenia” 19

Wokół statusu historii 22

Zdarzenie i percepcja 27

O uzasadnianiu historii 30

Historia, widzialne i niewidzialne 34

Typologia historyczna chronozofii 36

Zdarzenie – znamieny brak ciągłości 40

Rozdział II

Powtórzenia 47

Czas święty, czas świecki 49

Humanści a idea odrodzenia 54

Reformatorzy – powrót do źródeł wiary 57

Progresywny czas wiedzy 59

Cykle i linearność: Vico, Wolter, Turgot 62

Odkrywanie cykli gospodarczych 67

Cykle i kryzysy: Marks 71

Cykle długie, cykle krótkie: Schumpeter 74

Linearność czasu a naukowość historii 78

W stronę badania faktów powtarzających się. Historia cen 81

Historia fluktuacji gospodarczych: Ernest Labrousse 86

Rytm historii: Fernand Braudel 90

Struktury, koniunktury, rewolucje 94

Czasy lokalne, czas globalny historii 98

Rozdział III
Epoki 105

- Chronologia i chronozofia 105
Cztery królestwa, sześć epok: Daniel i święty Augustyn 109
Naturalistyczna chronozofia Ibn Chalduna 112
Epoki sztuki: Vasari 114
Odkrywanie przyszłości: od Bodina do Fontenelle'a 118
Kryzys chronozofii chrześcijańskiej: Bossuet 122
Periodyzacja a dzieje powszechne: Wolter 124
Filozofia dziejów a idea postępu: Hegel 130
Filozofia dziejów – zerwanie między teraźniejszością i przyszłością. Marks 138
Kilka debat współczesnych 143
Historia bez kierunku ani ciągłości: Claude Lévi-Strauss 147
Od teologii dziejów do nauki społecznej 150
Historia i pojmowalność intelektualna 159

Rozdział IV
Struktury 163

- Historia i teoria 163
Rozdwojenie tego, co dane: Saussure 165
Struktura a ewolucja: Jakobson 171
Historia i kombinatoryka: Hjelmslev 171
Różnorodność kultur, racjonalność natury: Claude Lévi-Strauss 177
Różnorodność języków, gramatyka uniwersalna: Noam Chomsky 181
Formy, konflikty, dynamiki: René Thom 187
Teorie języka a intuicja intelektualna 196
Odrzucenie intuicji intelektualnej, awans historii 198
Filozofia dziejów języka: Humboldt 201
Od substancji do struktury 204
Struktury: byty fikcyjne czy rzeczywiste? 208

Rozdział V
Czas 212

1. Architektura czasowa cywilizacji współczesnej 212
Czas psychologiczny 212
Czas słoneczny, liturgiczny, polityczny 215
Czas użytkowy zegarów 219
Czas nauki – ultradługi i mikroskopijny 221
Nakładanie się czasów 224
2. Czas, widzialne i niewidzialne 226
Czas i niebo: Platon i Arystoteles 226
Wieczność, czas kosmiczny, czas psychologiczny 232
Czas i dusza: święty Augustyn 236
Tempus, aevum, aeternitas: święty Tomasz z Akwinu 241
3. Początek panowania czasu ilościowego 243
Czas a intuicja 243
Pismo, przeszłość i przyszłość 246
Pieniądz i zegary 249
Walka o dokładność 253
Rozwój przemysłu zegarmistrzowskiego 255
Zegar: od artykułu luksusowego do niezbędnego przyrządu 257
Ujednolicanie i standaryzacja czasu 260
4. Czas obserwowalnego wszechświata 262
Ku nowemu statusowi czasu 262
Czas względny, czas absolutny: Newton 264
Czas, pojmowalność i racja dostateczna: Leibniz 268
Czas: fakt psychiczny czy forma *a priori* wrażliwości. Hume i Kant 271
Odrzucenie intuicji i prymat czasu: Kant 275

5. Ukierunkowanie ku przyszłości i rozszerzenie czasu	278
Prześrodkowanie czasu	278
Odryglowywanie przyszłości a chronologia	282
Historia, dyscyplina uprzywilejowana	284
Ideologia a filozofia dziejów	287
Nauka i czas: pochodzenie ciepła słonecznego	289
Nauka i czas: radioaktywność i trwanie wszechświata	292
6. Czas między metafizyką a fizyką	294
Świadomość przeciwko zegarom: Bergson	294
Abstrakcyjny czas ruchu: Mach	300
Ustanowienie czasu fizycznego na podstawie czasu psychologicznego: Poincaré	301
Właściwości czasu fizycznego są właściwościami zegarów: Einstein	304
7. Warstwy czasu – konfliktowe współistnienie	307
Rytmy biologiczne, czas sensomotoryczny, myślenie czasowe	307
Czas psychologiczny – historia uwewnętrzniona	310
Dwa oblicza architektury czasowej	313
Stratygrafia czasu a ontologiczna doniosłość historii	316
Warstwy czasu i konflikt filozofii: Reichenbach, Husserl, Heidegger	318
Czas, symetria, pojmovalność	325
Finał	331
Przypisy	339
Indeks osób	367